

ÚVOD DO STUDIA DĚJEPISU ZÁKLADNÍ DOPORUČENÁ LITERATURA

Bernheim, Ernst: Úvod do studia dějepisu. Praha 1931.

Tzv. „Malý Bernheim“, tj. zkrácená verze knihy „Lehrbuch der historischen Methode und der Geschichtsphilosophie“ (1889). Jde o klasický metodologický text jednoho ze zakladatelů historické vědy v 19. století. Je významný především definováním předmětu, parametrů a systematiky historie jako vědeckého oboru, a typologií historických pramenů. Tyto momenty z knihy učinily na dlouhou dobu autoritativní příručku.

Bloch, Marc: Obrana historie aneb historik a jeho řemeslo. Praha 1967, 2011².

Vtipně napsaný esej významného francouzského mediévisty a spoluzakladatele tzv. školy Annales. Autor se věnuje smyslu dějin, historickému času i technikám historikovy práce. Navzdory tomu, že první vydání knihy spatřilo světlo světa již v roce 1949, neztratil text na přitažlivosti a měl by náležet do výbavy každého studenta historie.

Burke, Peter: Co je kulturní historie. Praha 2011.

Stručný a přístupný úvod do historické disciplíny, jež se navzdory své dlouhé tradici prosadila proti politickým, sociálním nebo hospodářským dějinám teprve v posledních desetiletích 20. století, a od té doby zažívá velký boom. Významný britský historik Burke seznamuje čtenáře se základními pojmy, tématy i postavami kulturněhistorického paradigmatu, a nabízí možnost naučit se sledovat historický vývoj společnosti prostřednictvím pojmu „kultury“ a kulturní proměny.

Carr, Edward Hallett: Co je historie? Praha 1967.

Carrovy univerzitní přednášky z roku 1961 nejsou v pravém slova smyslu příručkou, ale spíše úvahami z oblasti filosofie dějin. Jedná se o inspirativní, přístupně napsaný text o smyslu dějin, teodiceji a vztahu historie a společnosti.

Eco, Umberto: Jak napsat diplomovou práci. Olomouc 1997.

Dnes již klasický text pro všechny vysokoškolské studenty. Italský historik, literární teoretik a spisovatel Eco jej napsal s velkým vtipem a lehkostí. A přestože současné, internetem velmi ovlivněné generaci mohou některé momenty a doporučené techniky práce připadat archaické či dokonce nepředstavitelné (první vydání je z roku 1977), neztratila kniha nic na svém významu a měla by náležet do výbavy každého studenta.

Goll, Jaroslav: Dějiny a dějepis. In: Týž: Vybrané spisy drobné I. Praha 1928, s. 1–27.

Klasický text české vědecké historiografie z let 1888–9, na kterém se řemeslu učilo několik generací historiků konce 19. a první poloviny 20. století. Text vyrostl z univerzitních přednášek profesora České Karlo–Ferdinandovy univerzity Jaroslava Golla (1846–1929), který je někdy považován za zakladatele českého vědeckého dějepisectví. I přes svůj věk uvede text výborně studenta na cestu porozumění tomu, jaký je rozdíl mezi dějinami a tradičním psaním dějin, a k čemu je nezbytné zvládnout přísnou metodu historické kritiky pramenů.

Hroch, Miroslav a kol.: Úvod do studia dějepisu. Praha 1985.

Na dlouhou dobu v českém prostředí v podstatě jediné souhrnné, obecně metodologické uvedení do historie. Navzdory ideologické poplatnosti marxistickému vidění světa jde o dobrou publikaci, která studentům historie poskytuje řadu kvalitních informací. Pakliže student vynechá úvodní pasáže o filosofii dějin, může získat slušný přehled o metodách a technikách historické práce. Nevýhodou knihy je neaktuálnost některých kapitol, především o bibliografiích, příručkách a organizační struktuře historické vědy a výzkumu.

Jindra, Zdeněk – Svátek, František – Štaif, Jiří: Úvod do studia hospodářských a sociálních dějin. Praha 1997.

Přehledné uvedení do jedné z nejdůležitějších historických disciplín. V českém prostředí jde o základní text tohoto druhu. Kniha je z valné většiny teoreticko-historiografická, což znamená, že se primárně týká způsobů psaní dějin, historiografických směrů a škol.

Kalista, Zdeněk: Cesty historikova myšlení. Praha 2002.

Původně v roce 1947 vydaný úvod do myšlení o dějinách a dějepisectví, jehož autorem byl žák Josefa Pekaře Zdeněk Kalista (1900–1982). Kalista chápal dějepisectví jako vysoce subjektivní proces, a představuje proto historikovu práci jako subjektivní tvůrčí čin, v němž se vědec, pracující přísnou metodou historické kritiky, střetává s básníkem, který se vcítuje do minulých dějů, aby jim porozuměl.

Kol. autorů: Úvod do studia dějepisu I–II. Brno 2014.

Tyto dva útlé svazky, vydané kolektivem pracovníků Historického ústavu FF MU, představují pro studenty historie na jmenovaném pracovišti „conditio sine qua non“ pro úspěšné absolvování zkoušky z předmětu Úvod do studia dějepisu. První díl se věnuje obecné metodologii a institucím, druhý pak zejména specifikům výzkumu jednotlivých dějinných období a historiografii. Od roku 1985, kdy vyšel Úvod do studia dějepisu kolektivu autorů pod vedením M. Hrocha, jde v českém prostředí o první moderní, obecně koncipované uvedení do historie. Skriptum lze získat zdarma buď ve fyzické podobě na Historickém ústavu, nebo si jej stáhnout na adresách <http://digilib.phil.muni.cz/handle/11222.digilib/130405> <http://digilib.phil.muni.cz/handle/11222.digilib/130406>

Marek, Jaroslav: O historismu a dějepisectví. Praha 1992.

S ohledem na dobu vzniku (knihy byla napsána již v roce 1969, ale nemohla být publikována) jde o průlomovou práci v české historiografii. Není klasickým – a rozhodně ne jednoduchým – studijním textem, spíše bychom ji radili do kategorie filosofie dějin. Autor se v ní zabývá otázkou poznání minulosti, způsoby nahlížení na dějiny, obecným fenoménem historicity i teorií historické vědy.

Maur, Eduard: Základy historické demografie. Praha 1978.

Starší, vícekrát vydaná skripta předního českého historického demografa o základních otázkách historické demografie, která i přes úvodní teoretickou kapitolu vystavěnou výhradně na marxismu velmi dobře poslouží především ve výkladu pojmů, pramenů a historickodemografických postupů k uvedení do historické demografie jako specifické historické disciplíny.

Petráň, Josef a kol.: Úvod do studia dějepisu III. Nauka o historických pramenech. Praha 1983.

Skripta s podrobným rozбором pojmu a klasifikace historických pramenů, která dodnes přináší asi nejúplnější seznámení se s tím, co historik potřebuje vědět o pramenech od teorie až po kritiku a přípravu edice, aby mohl dobře zvládnout své řemeslo.

Šanderová, Jadwiga: Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách. Několik zásad pro začátečníky. Praha 2005, 2014².

Velice inteligentní text české socioložky poskytuje – podobně jako kniha U. Eca – srozumitelný návod na práci s literaturou, a to v kontextu studentského úsilí o vytvoření odborného textu. Studenti zde naleznou charakteristiku, typologii i strukturu odborných pojednání, ale také třeba návod na ústní prezentaci výsledků. Kniha by měla náležet do povinné výbavy vysokoškolských studentů nejenom společenskovědních oborů.

K DALŠÍMU ČTENÍ

De Certeau, Michel: Psaní dějin. Brno 2011.

Chartier, Roger: Na okraji útesu. Červený Kostelec 2010.

Le Goff, Jacques: Paměť a dějiny. Praha 2007.

Veyne, Paul: Jak se píšou dějiny. Červený Kostelec 2010.

White, Hayden: Metahistorie. Historická imaginace v Evropě devatenáctého století. Brno 2011.

Toto jsou knihy pro pokročilé studenty historie, jejichž zvědavost a touha po poznání rozhodně nebyly uspokojeny ani přednáškami, ani výše uvedenou a již detailně prostudovanou nabídkou teoretických publikací pro začínající historiky. Uvedená četba předpokládá slušnou orientaci v evropské historiografii 20. století a znalost základních pojmů historické vědy. Všechny níže uvedené práce představují v evropské i mimoevropské historiografii významné a široce diskutované texty, které na sebe do jisté míry navazují či reagují. Kniha francouzského historika Veyna (z roku 1971) je reakcí na kvantitativní a strukturální dějiny v tehdejší Francii, a snahou ukázat, že historie není exaktní vědou, ale spíše umělou (re)konstrukcí nahodile rozmístěných faktů a určitým způsobem psaní, které se vyznačuje literárním charakterem. Americký literární vědec a historik White provedl (a roku 1973 vydal) literárněvědnou analýzu několika děl významných historiků 19. století, aby dokázal, že se historiografie jen málo liší od filosofie dějin a od krásné literatury. Francouzští historikové de Certeau (1975), Le Goff (1986) a Chartier (1998) pak na Whiteovu i Veynovu knihu různým způsobem – zpravidla polemicky – reagovali a ve svých úvahách nepochybovali o vědeckosti historiografie a o rozdílu mezi ní a krásnou literaturou či fikcí. Jejich perspektivy i tematické priority se liší, spojuje je však okruh zásadně pojednaných otázek, které v historické vědě hrají stěžejní úlohu: smysl dějin a dějepisectví,

techniky rekonstruování dějin, resp. techniky historikovy práce a jejich vztah k dějinám a společnosti („tvorba dějin“), vztah minulosti a historiografie.